

การบริหารสถานศึกษาด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

Education Administration by Sufficiency Economy

พระมหาปริบูรณ์ ปริสุทฺโธ (อดิสร)

Phramaha Boriboon Pārisuddhō (Adison)

นิสิตปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: Boriboon@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 30 กันยายน 2563

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 ตุลาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 3 ธันวาคม 2563

บทคัดย่อ

เศรษฐกิจพอเพียงคือการดำเนินกิจการใด ๆ แบบไม่ล้ำและไม่ล้ำสมัยจนตกขอบ นับเป็นสิ่งสำคัญที่จักปลูกค่านิยมและสามัญสำนึกในการศึกษาโดยเฉพาะระดับเริ่มต้น แต่ในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานของประชาชนและชุมชนทุกระดับจะต้องพอเพียงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุและจิตใจ หรือด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองและการบริหาร โดยคำว่า ความพอเพียง หมายถึง ทางสายกลางที่มีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ ซึ่งไม่อาจขาดประการใดประการหนึ่ง ประกอบด้วย (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2550) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ กินอยู่ใช้แต่เพียงพอดีกว่ากำลังความสามารถ ไม่ฟุ่มเฟือย ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ และ การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การสร้างหรือเตรียมตัวด้วยการหาข้อมูลข่าวสารหรือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้มีพื้นฐานหรือมีความพร้อมมากเพียงพอ ที่จะรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงหรือสถานการณ์ทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลด้วยความไม่ประมาทหรือที่เรียกว่า 3 ห่วง และ 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, เศรษฐกิจพอเพียง.

Abstract

Sufficiency Economy means all running activities was not ultramodern or obsolete. Its important value cultivates and common sense for the first studies, but for lifestyle and folk way for all people in sufficiency both material and mental or for economy social political and administration with by the word sufficient means middle way at least 3 consist of that

could not miss anyone else, that mean modesty means sufficiency and not too much for oneself and others such as multifunction and consumption by no superfluous, rationality means decision for quality of satisfy of sufficiency by the reason and consider some factor as effect through event by clearly, and then immunity means creating or preparing data or more learning knowledge for getting basic sufficiency to get ready that achievement the effecting and change or many event as take place both near and far for future without carelessness or was called 3 loops and 2 conditions mean knowledge and moral condition.

Keywords: Education Administration, Sufficiency Economy.

บทนำ

การบริหารสถานศึกษาด้วยเศรษฐกิจพอเพียง นับเป็นสิ่งสำคัญที่จักปลูกค่านิยมและสามัญสำนึกในการศึกษาโดยเฉพาะระดับเริ่มต้น คือประถมศึกษาเป็นต้นไป บทบาทหลักในด้านการบริหารจัดการความเป็นอยู่ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นเป็นต้นไป มีความสำคัญในทุกสภาวะการณ์ทุกยุคสมัยและในยุคโลกาภิวัตน์ ยุคแห่งการเรียนรู้ในยุคแห่งศตวรรษที่ 21 และยุคแห่ง Artificial Intelligence AI สืบเนื่องมาจากปัจจัยภายนอกประเทศของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับทุนมนุษย์และระบบเศรษฐกิจโลกของประเทศทางตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา ที่เน้นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เสรีนิยมหรือบริโภคนิยม ที่ให้ความสำคัญกับวัตถุ เงินตรา ประสิทธิภาพ กำไร ความรวดเร็ว การต่อสู้แข่งขันผลประโยชน์สูงสุด รวมทั้งเน้นความเจริญก้าวหน้า การขยายตลาด และการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยใช้ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพิ่มมากขึ้น ๆ แนวคิดดังกล่าวนี้ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อแนวคิด แนวทางการพัฒนา ตัวอย่างเช่น ในปี 2517 ช่วงกลางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) และในช่วงปี พ.ศ. 2530-2539 ขณะนั้นเศรษฐกิจของประเทศไทยมีการขยายตัวในอัตราที่สูงตามกลไกการตลาดและแนวคิดของระบบทุนนิยมดังกล่าว และต่อมาไม่นานประมาณปี 2540 ระบบเศรษฐกิจของไทยเสียหายอย่างมหาศาลที่เรียกว่าฟองสบู่แตกหรือต้มยำกุ้ง (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2551)

มูลเหตุนี้เป็นส่วนประกอบกับปัจจัยภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนในทุกชุมชนจำนวนไม่น้อยได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฟุ่มเฟือยและต่อเนื่อง จากสภาพในอดีตสิ่งทีเห็นก็คือภาพแห่งท้องนาที่เต็มไปด้วยข้าวกล้า เพราะกลุ่มเกษตรกรเดิมทีแล้วเป็นผู้ประกอบการเกี่ยวกับการปลูกข้าว แต่ปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนจากท้องนามาเป็นฟาร์มสุกรและการเลี้ยงปลานิล ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมสภาพ เสื่อมสลาย หรือถูกทำลายเป็นจำนวนมาก โดยบางอย่างหมดสิ้นไปและไม่สามารถทดแทนได้ อาจเปรียบเทียบได้ว่า ประชาชนใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 ส่วน ขณะที่มีการทำนุบำรุงได้เพียง 1 ส่วน หากปล่อยให้แนวคิด แนวทางการพัฒนา และแนวทางการบริหารจัดการ

ภายในประเทศไทยยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ประเทศชาติและประชาชนย่อมได้รับความเสียหายและเดือดร้อนเพิ่มมากขึ้น ๆ กล่าวคือ ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าแบบกระจุกตัวเฉพาะบางพื้นที่บางกลุ่ม โดยไม่กระจายความเจริญไปยังพื้นที่หรือชุมชนหรือในส่วนภูมิภาคอื่นด้วยอย่างสมดุล เกิดการต่อสู้แข่งขันเพื่อสร้างความร่ำรวยอย่างเกินความจำเป็น เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น และระบบทุนนิยมยังทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้หมดสิ้นไป เสื่อมสลาย ด้อยคุณภาพ หรือใช้อย่างไม่คุ้มค่าเป็นจำนวนมากเพื่อนำทรัพยากร ธรรมชาติมาใช้ในกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม ทำให้เหลือและปล่อยทิ้งขยะกากพิษสารพิษออกมาจากปลายทางของการผลิตเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ระบบนิเวศของชุมชนสูญเสียความสมดุลและเกิดผลพวงเป็นภัยธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของประชาชนต้องเผชิญกับความเดือดร้อนทุกข์ยากเป็นทุกข์ภัยภัย ฆาตภัย โจรภัย เข้าโหมกระหน่ำบีบคั้นให้เกิดสิ่งที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นในสังคม เช่น ประชาชนขาดคุณธรรมและจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น ครอบครัวและชุมชนเกิดความแตกแยก เกิดการเอาเปรียบกันต้องต่อสู้ดิ้นรนและแสวงหาที่เกินความจำเป็น รวมทั้งเกิดการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัดซึ่งไม่สมดุลกับความต้องการของคนที่ไม่ใช่ขีดจำกัด

1. ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การลงมือกระทำการใด ๆ หลังจากได้วางหลักการบริหารแล้ว และในขั้นตอนดำเนินการต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อที่จะนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ทั้ง บุคลากร วัสดุ งบประมาณการที่เหมาะสม มาจัดการตามหลักการที่วางไว้ โดยมีกระบวนการที่ชัดเจนเพื่อทำให้เกิดความสำเร็จเป็นรูปธรรมตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนักเรียน มีพัฒนาในการใช้และมีการใช้คำที่หลากหลายซึ่งใช้คำต่าง ๆ กันไปตามความคิด ความเชื่อของทั้งนักการศึกษาหรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ดังนั้นอาจทำให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน จึงจำเป็นต้องให้คำจำกัดความที่จะช่วยแสดงความหมาย ขอบเขตและลักษณะที่สำคัญของคำ ที่ต้องใช้เพื่อให้เข้าใจได้ถูกต้องตรงกันจึงขอเสนอถึงลำดับความเป็นมาของการใช้คำต่าง ๆ ในความหมายของกิจกรรมนักเรียน ตามลำดับดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) กล่าวว่า การบริหารกิจกรรมนักเรียน หมายถึง กระบวนการหรือแผนการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยมีผู้ดูแลรับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน การดำเนินงานตามแผนและโครงการและมีการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดกระบวนการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สามารถบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยกำหนดขอบเขตการบริหารไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติ หมายถึง การกำหนดระเบียบและหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา ประสานงานกับวิทยาการการเรียนรู้ในชุมชนและท้องถิ่น ตลอดจนการมอบหมายบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา

2) ด้านนิเทศติดตาม หมายถึง การติดตามการจัดทำจัดแผนงาน โครงการ ปฏิทินของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาและเป้าหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3) ด้านส่งเสริมสนับสนุน หมายถึง การสรรหาการสนับสนุนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตลอดจนการให้คำปรึกษาแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

4) ด้านการประเมินและรายงาน หมายถึง การรับทราบผลการประเมินพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมในภาคเรียนต่อไป

ภิญโญ สาธร (2554) กล่าวว่า กิจกรรมหมายถึง บรรดากิจกรรมร่วมหรือนอกหลักสูตร ทั้งหลายที่ให้การศึกษแก่นักเรียนนอกห้องเรียน ปริมาณ และคุณภาพของกิจกรรมนักเรียนมีเพียงใดขึ้นอยู่กับโรงเรียนแต่ละแห่ง และความสามารถของนักเรียนแต่ละคน

Good (Carter V. Good, 2003) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมนักเรียนไว้ว่า

1) เป็นกิจกรรมที่นักเรียนสมัครเข้าร่วมดำเนินการเอง โดยความเห็นชอบและสนับสนุนจากคณาจารย์และอยู่ภายใต้การควบคุมของสถาบันการศึกษา

2) จัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสนุกสนาน เพิ่มพูนความรู้ให้โอกาสนักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และความสามารถ รวมทั้งส่งเสริมการเจริญเติบโตของนักเรียนเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

3) จัดขึ้นโดยไม่กำหนดให้มีหน่วยกิต หรือคะแนน

4) มีบรรยากาศเป็นกันเองยิ่งกว่าโรงเรียน

สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาของไทย หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัด เพื่อให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม ตามความสนใจ ตามความสมัครใจ ตามความถนัด เพื่อช่วยเสริมการเรียนรู้ใน หลักสูตรให้สมบูรณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น และเน้นกระบวนการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะเพื่อเป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยพัฒนาบุคลิกภาพ การปรับตัว การคิดสร้างสรรค์ และค้นหาความถนัดของตนเอง และปลูกฝังลักษณะนิสัยการอยู่ร่วมกันในระบอบประชาธิปไตย

2. ความสำคัญของการบริหารกิจกรรมในสถานศึกษา

เหตุผลที่โรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ว่า โรงเรียนจะต้องตระหนักที่จะจัดการสนองความจำเป็นของนักเรียนในหลายเรื่องด้วยกัน (Allen A. Arathorn and Norman Spencer, 2006) ได้แก่

1) ความจำเป็นที่จะพัฒนาภาวะผู้นำ และความสามารถในการตัดสินใจ จากกิจกรรมการเรียนรู้วิชาที่ว่าด้วยการอ่านการฟัง การพูดโต้ตอบ การได้เผชิญกับปัญหาจริง ในระหว่างการทำกิจกรรมนักเรียนนั่นเอง

2) ความจำเป็นที่จะพัฒนาความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์อย่างอบอุ่นกับเพื่อนสมาชิก ที่เป็นเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ

3) ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาสติปัญญา ความสามารถหลายๆ อย่างให้แก่เด็กนักเรียนความสามารถของคนเรามีหลายชนิด โดยที่จริงแล้ว เด็ก ๆ นักเรียนย่อมต้องการที่จะพัฒนากิจกรรมที่ทำท้าย ที่จะช่วยพวกเขาได้พัฒนาทักษะหลายๆ อย่างที่เรียนมาให้เกิดประโยชน์

4) ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทักษะ ในการปรับตัวเข้ากับคนอื่น ๆ ได้ ในขณะที่นักเรียนต่อสู้ที่จะเข้าใจตนเอง และสามารถที่จะควบคุมสติสัมปชัญญะของตนเองได้อย่างมั่นคงนั้นเขาก็ต้องการสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เขาสามารถเรียนรู้ที่จะสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ๆ

5) ความจำเป็นที่จะต้องช่วยให้นักเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์ใหม่ๆ ในวงการที่กว้างขวางยิ่งขึ้น นักเรียนในหลายๆ โรงเรียนจะรู้จักคุ้นเคยกันก็เฉพาะเพื่อนภายในชั้น หรือเฉพาะในกลุ่มเล็ก ๆ ของตนเองเท่านั้น

6) ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความสนใจใหม่ๆ ให้เกิดกับนักเรียน ที่มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับโอกาสที่จะทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ ผู้ซึ่งสามารถจะกระตุ้นให้เกิดการสนใจในสิ่งใหม่ๆ ทำงานอดิเรกใหม่ๆ ที่น่าตื่นเต้น

7) ความจำเป็น ที่จะต้องช่วยปรับปรุงเปลี่ยนแปลง อัตราความกระตือรือร้นของนักเรียนให้สูงขึ้น กระฉับกระเฉงว่องไวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

8) ความจำเป็นที่จะต้องจัดงานเฉลิมฉลอง และจัดการแสดงต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เราในเรื่องการจัดให้มีพิธีการต่าง ๆ การเฉลิมฉลองต่าง ๆ นั้นยังเป็นเรื่องจำเป็นอยู่มาก

9) ความจำเป็นที่จะต้องให้นักเรียนมีโอกาสฝึกการให้บริการแก่คนอื่น ๆ ความสำคัญของการเจริญเติบโตของเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ที่มีวุฒิภาวะสูงขึ้นนั้น จำเป็นที่เขาจะต้องมีโอกาสที่จะฝึกการให้บริการหรือให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนมนุษย์คนอื่น ๆ

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2557) กล่าวว่า ความจำเป็นในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้นมีดังนี้

1) ความต้องการทางด้านจิตใจ การจัดกิจกรรมมีความจำเป็นเพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตใจที่เกี่ยวกับเด็ก จะเห็นได้ว่าเด็กต้องการการยอมรับเพื่อร่วมรุ่น ต้องการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ต้องการปลดปล่อยความเหงาและเดียวดาย

2) ดึงเอาความสนใจ ความกระตือรือร้นของเด็กให้ปรากฏออกมา กิจกรรมของนักเรียน ถ้าหากวางแผนและดำเนินการให้ดีแล้ว จะนำนักเรียนไปสู่เป้าหมายหลายอย่าง แต่จะต้องมีเป้าหมายที่แท้จริง เด็ก

สามารถจะบรรลุได้ เช่น การมีสถานักเรียน จะทำให้เด็กเขียนธรรมนูญปกครองกันเอง มีการหาเสียงเลือกตั้ง มีการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ให้สำนักงาน และการเข้าพบกับผู้บริหาร เพื่อปรึกษาอภิปรายปัญหาของโรงเรียน

2.1) ต้องให้มีอิสระในการเลือกทำ ไม่ควรมีการบังคับให้ทำเพราะกิจกรรมเหล่านี้ไม่ใช่การศึกษาในชั้นเรียน เด็กจะทำโดยความสมัครใจ เด็กขี้อาย โง่ และมีความรู้สึทางอารมณ์สูง ควรได้รับการสนับสนุนให้ร่วมกิจกรรม

2.2) ในการทำกิจกรรม เด็กที่รู้สึกว่าจะไม่รับผิดชอบควรได้รับความช่วยเหลือ ให้ตระหนักว่าสิ่งนั้นเป็นของๆ เด็ก และเด็กดำเนินการเอง เด็กก็จะได้รับประโยชน์เอง สนุกสนานกันเอง

2.3) ใช้เวลาว่างให้มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ กิจกรรมของนักเรียนจะทำให้เด็กรู้ถึงการใช้เวลาว่างให้มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ดังจะเห็นจากเป้าหมายที่เกิดขึ้น คือ ไม่ตั้งตนเองเป็นผู้ต่อต้านสังคมหรือประพฤติดิตต่อสังคม

2.4) กิจกรรมนักเรียนยังสร้างมิตรภาพระหว่างเด็กด้วยกันและระหว่างเด็กกับครูให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เด็กที่สนใจสิ่งเดียวกันมักจะหาเวลาคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งเป็นสิ่งเริ่มต้นของการพัฒนามิตรภาพที่ดีงาม

2.5) เพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำ กิจกรรมของนักเรียนซึ่งอยู่นอกหลักสูตรจะช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำของนักเรียนได้ดีกว่าในชั้นเรียน

สรุปได้ว่า ความสำคัญเหตุผลและความจำเป็นในการจัดกิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน ตอบสนองความต้องการตามวัย เสริมสร้างพัฒนาสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวา พัฒนาความสมบูรณ์ของร่างกาย มีโอกาสเตรียมตัวพัฒนาเพื่อการประกอบอาชีพ รักษาความเป็นไทย วัฒนธรรม และศรัทธาต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

3. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การปฏิบัติตนด้วยความพอประมาณ อย่างมีเหตุและผลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และทางการดำเนินชีวิต พึ่งพาตนเองได้ ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่โลภมีความพอประมาณในชีวิตและพอเพียงในความเป็นอยู่ และมีนัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ (ประเวศ วะสี, 2542) ได้แก่

ประการที่หนึ่ง เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผล หรือผลผลิต ให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา หลักใหญ่สำคัญยิ่งคือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง

ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้านทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้าน หรือองค์กรชาวบ้าน จะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลายครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเกษตรแบบผสมผสานหัตถกรรมการแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวในระดับชุมชน เป็นต้น เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่า เศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ประการที่สาม เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้น ประโยชน์ที่เกิดขึ้น จึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ด้วย เช่น การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชนความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

4. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขา เศรษฐศาสตร์, 2546: 81) ได้พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอมี พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ เป็นแนวปฏิบัติโดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น ในสังคมเป็นประการสำคัญถึงแม้ว่าแนวคิดนี้จะมุ่งเน้นไปสู่กลุ่มเกษตรกร หรือผู้มีที่ดินทั้งหลายแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องกลับไปสู่ภาคเกษตรทั้งหมด ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ในสภาพความเป็นจริง สำหรับคนอยู่นอกภาคเกษตรนั้น เศรษฐกิจพอเพียงก็ต้องนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา เป็นแนวปฏิบัติตน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรมใด อาชีพใด ก็ต้องยึดวิถีชีวิตไทย อยู่แต่พอดีอย่าฟุ้งเฟ้ออย่างไร ประโยชน์ อย่างยี่ดัวตุเป็นที่ยัง ให้ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยง ต้องตั้งอยู่บนหลักของ “รู้รัก สามัคคี” ใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลงกระแสโลกาภิวัตน์โดยให้รู้ถึงเหตุและผลตามสภาพแวดล้อมหรือบริบทของสังคมไทย ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี หรือสิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ ตามสภาพความเป็นจริงของบ้านเมืองของเราเป็นที่ตั้ง เศรษฐกิจพอเพียง คือการดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่ คือ หวนกลับมาสู่วิถีชีวิตไทยที่จะทำให้ชาติบ้านเมือง และตัวเราหลุดพ้นจากควาทุกข์ ด้านเศรษฐกิจ และมีความสุขในที่สุด ประกอบด้วย

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ
เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

ประเวศ วะสี (2551) ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึง การมีจิตใจที่พอเพียง มีความวิริยะพอเพียง มีปัญญาพอเพียง มีวัฒนธรรมที่พอเพียง มีสิ่งแวดล้อมที่พอเพียง และมีความเอื้ออาทรต่อกัน หลักของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ก็คือ เศรษฐกิจที่บูรณาการได้ดุลยภาพ ความเป็นปกติยั่งยืน

สุเมธ ตันติเวชกุล (2550) ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองให้อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ ไม่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

ถวัลย์ มาศจรัส (2551) ได้ให้ความหมายของ เศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน โดยที่จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ รวมถึงความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้

เกษม วัฒนชัย (2551) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการพัฒนายั่งยืนสำหรับทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้างความเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือหลักการดำเนินชีวิตที่มีฐานอยู่บนหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม ทำให้อาณานิคมของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจมั่นคงสามารถดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนพอประมาณตามฐานะ มีความพออยู่ พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอดี พอเพียงตามอัตภาพ ไม่หลงไหลไปตามกระแสของ

สังคมวัตถุนิยม ปรับตัวเองให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมบนพื้นฐานแห่งความมั่นคง และ ยั่งยืนของตนเองและสิ่งแวดล้อม

5. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดในด้านเศรษฐกิจทางเลือกในประเทศไทยนั้นมีมานานมากแล้วเช่น เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เศรษฐศาสตร์สีเขียว เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจชุมชน ที่ต้องอยู่บนหลักของการพึ่งตนเอง รวมถึงการมี อาชีพที่อยู่นอกกระแสการตลาดอย่างเกษตรยั่งยืน เกษตรผสมผสาน แต่ ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นก็อยู่ใน ลักษณะที่กระจัดกระจาย ไม่ได้รับการยอมรับมากนัก จากผลพวงของวิกฤติ “เศรษฐกิจฟองสบู่” ทำให้ แนวความคิดเรื่อง “การพัฒนาที่ยั่งยืน”

เหตุผลสำคัญที่ได้มีการอัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมา เป็นหลักและวิสัยทัศน์ ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจและเป็นแนวทางพัฒนาประเทศในช่วงหัว เลี้ยวหัวต่อและเป็นจุดหักเหที่สำคัญในประวัติศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย ก็เนื่องมาจากมีการยอมรับว่า ทฤษฎีและกรอบแนวคิดของการพัฒนาประเทศโดยการอาศัยแนวคิดและทฤษฎีทุนนิยมตามแบบตะวันตก นั้นไม่สามารถทำให้ประเทศชาติและประชาชน ก้าวหน้าอย่างมั่นคงและอยู่ดีมีสุขได้ดังที่แผนพัฒนาฯ ฉบับ ที่ 8 ก็ได้ย้ำถึงผลสรุปของการพัฒนาที่ผ่านมาว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” และใน แผนพัฒนาฉบับที่ 9 ก็ได้วิเคราะห์และระบุไว้ในแผนฯ เช่นเดียวกันว่า “จากการประเมินผลการพัฒนา ในช่วง 4 ทศวรรษ ที่ผ่านมาชี้ให้เห็นอย่างชัดเจน ถึงการพัฒนาที่ขาดสมดุลโดยประสบความสำเร็จเฉพาะใน เชิงปริมาณ แต่ขาดความสมดุลในด้าน คุณภาพ “จุดอ่อน” ของการบริหาร ทางเศรษฐกิจ การเมือง และ ราชการยังเป็นการรวมศูนย์อำนาจ และขาดประสิทธิภาพ..”

ดังนั้น วิสัยทัศน์ของการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต 20 ปี ข้างหน้า จึงมีจุดมุ่งหมายเน้นการ แก้ปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” และ สร้างค่านิยมร่วมให้คนไทยตระหนักถึงความจำเป็นและการ ปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดทัศนคติและกระบวนการทำงาน โดยยึด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็น ปรัชญานำทางให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการประเทศแนวใหม่ที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพและ คุณภาพและก้าวตามโลกได้อย่างรู้ทัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่ เริ่มงานพัฒนาเมื่อ 50 กว่าปีที่แล้ว และทรงยึดมั่นหลักการนี้มาโดยตลอด โดยเฉพาะด้านการเกษตร เรา เน้นการผลิตสินค้า เพื่อส่งออกเป็นเชิงพาณิชย์ เช่น เมื่อปลูกข้าวก็นำไปขายและนำเงินไปซื้อข้าว เมื่อเงิน หมดก็ไปกู้ เป็นอย่างนี้มาโดยตลอด จนกระทั่งชาวนาไทยตกอยู่ในภาวะเป็นหนี้สิน พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ฯ ทรงตระหนักถึงปัญหาด้านนี้ จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารโค กระบือขึ้นเพื่อช่วยเหลือราษฎร นับเป็นจุดเริ่มต้นแห่งที่มาของเศรษฐกิจพอเพียงโครงการแรกๆ ของ

พระองค์ได้ทรงกำชับหน่วยราชการมิได้นำเครื่องมือกลหนักเข้าไปทำงาน ทรงรับสั่งว่า หากนำเข้าไปเรือนักชาวบ้านจะละทิ้งจอบ เสียม และในอนาคตจะช่วยตัวเองไม่ได้ ซึ่งก็เป็นจริงในปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้พระราชทานดำริเพิ่มเติมมาโดยตลอด เพื่อให้เกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมีความแข็งแรงพอ ก่อนที่จะไปผลิตเพื่อการค้าหรือเชิงพาณิชย์ โดยยึดหลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 มีความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดและจัดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

ชั้นที่ 2 รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการการศึกษา การพัฒนาสังคม

ชั้นที่ 3 สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพ และขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายโดยประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจ ภาคองค์การพัฒนาเอกชน และภาคราชการในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการและข่าวสารข้อมูล

พระราชดำริทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2551) เป็นทั้งหลักการและวิธีการใหม่ เป็นพระราชดำริที่มีความยิ่งใหญ่ทางความคิด 9 ประการ คือ

1) เป็นแนวคิดแบบพหุนิยม (plurality, multiplicity, multiple) ทั้งในแง่การคิด และการกระทำ ไม่เป็นเอกนิยม (unitary, singularity, uniformity) และทวินิยม (duality, binary, either – or, polarity)

2) เป็นแนวคิดที่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกัน เช่น เกษตรแบบพึ่งตนเอง ดำรงอยู่ร่วมกันกับการผลิตทางเกษตรอุตสาหกรรม หรืออุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูง หรืออุตสาหกรรมประเภทให้บริการได้โดยไม่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะเกษตรพอเพียงไปเป็นการผลิตรูปแบบอื่น

3) เป็นแนวคิดที่ปฏิบัติได้ ทำให้เห็นจริงได้ เป็นทฤษฎีที่ฝึกประสบการณ์เป็นเนื้อเดียวกับการปฏิบัติ มิใช่เพียงทฤษฎีลอย ๆ ปฏิบัติไม่ได้

4) เป็นทฤษฎีที่มีความง่ายไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย จึงมีพลังสูง คนทั่วไปทุกระดับสามารถเข้าใจเข้าถึง และนำไปทำให้เห็นผลจริงได้

5) เป็นทฤษฎีที่นำประสบการณ์ของประเทศไทยและลักษณะสภาพแวดล้อม ลม ฟ้า อากาศ การเปลี่ยนแปลงทางฤดูกาล วิถีชีวิต ฐานะทางเศรษฐกิจสถานการณ์เฉพาะหน้าและอนาคต ตลอดจนจนลักษณะเด่นของชีวิตความเป็นอยู่ และการผลิตของไทย ซึ่งเป็นประเทศผลิตธัญญาหาร มารวมกัน เข้าเป็นทฤษฎีใหม่ โดยเน้นความสำคัญของน้ำ ที่มีต่อชีวิตเป็นพิเศษ ดังพระราชดำรัสที่ว่า “...หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำ เพราะชีวิตอยู่ที่น้ำ ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้...”

6) เป็นแนวคิดที่สมสมัย และได้จังหวะเวลาที่เหมาะในการเตือนให้ผู้มีบทบาททางการจัดทำ และดำเนินการตามนโยบายและแผนการพัฒนาให้มีสติและความระมัดระวังในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาให้มีสติและความระมัดระวัง ในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาประเทศ

7) เป็นแนวคิดแบบองค์รวม (Holistic Theory) เพราะมีหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และปรัชญาการดำรงชีวิต มีผลในการส่งเสริมจริยธรรม (Ethics) แห่งความพอ และ พอเพียง (Enough and Subsistence)

8) เป็นแนวคิดที่มีพลังในการกระตุ้นให้ผู้ยากไร้มีพลังเข้าใจถึงความเป็นจริงไม่มีปมด้อยหรือท้อแท้ ท้อถอยในโชคชะตา เพราะผู้ปฏิบัติสามารถมีความสุขได้ตามอัตภาพ และเข้าใจหลักของสันโดษ ไม่ถูกมอง หรือถูกทับถมว่าเป็นผู้ด้อยพัฒนา หรือมีปัญหา เป็นขวากหนามของการพัฒนา

9) เป็นแนวคิดที่ปลอดจากการเมือง ผลประโยชน์และอุดมการณ์ จึงเป็นทฤษฎีที่มีความเป็นสากล สามารถนำไปใช้โดยปราศจากข้อข้องใจด้านการเมือง เป็นผลดีต่อประเทศที่มีปัญหาคล้ายประเทศไทยที่จะนำไปใช้

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2550)

6. แนวทางการพัฒนาประเทศหรือแนวทางการบริหารจัดการภายในประเทศ

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สังคมเจริญเติบโตขึ้นในระหว่างประชาชนและชุมชนเพิ่มมากขึ้น ผนวกกับแนวทางการพัฒนาประเทศการบริหารจัดการภายในประเทศและในชุมชนที่ผ่านมายังไม่ประสบผลสำเร็จมากเท่าที่ควร สาเหตุที่เกิดจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในประเทศที่มีความสัมพันธ์กัน ได้สร้างความเสียหายและเดือดร้อนแก่ประเทศชาติและชุมชน จึงได้นำมาสู่การเกิดหรือการนำเสนอแนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการตามแนวทาง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา” เป็นรูปแบบการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจ

พอเพียง (Sufficiency Economy) โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริที่จะเห็นการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการ พัฒนาประเทศชาติและชุมชนไทย พร้อมกับการคาดหวังให้ประชาชนยึดถือการบริหารจัดการและการดำเนินชีวิตตามแนวทางนี้เป็นหลักพื้นฐาน อันจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางสำคัญ คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข โดยประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง ยั่งยืน ประชาชนในชาติทุกระดับมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและดำเนินชีวิตแบบอยู่เย็นเป็นสุขซึ่งเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของสังคมทุกภาคส่วน

ในประเด็นที่ต้องการเน้นคือสำหรับความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องพอเพียงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุและจิตใจ หรือด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองและการบริหาร โดยคำว่า ความพอเพียง หมายถึง ทางสายกลางที่มีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ ซึ่งไม่อาจขาดประการใด ประการหนึ่ง ประกอบด้วย (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2550) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ กินอยู่ใช้แต่เพียงพอดีกว่ากำลังความสามารถ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ และ การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การสร้างหรือเตรียมตัวด้วยการหาข้อมูลข่าวสารหรือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้มีพื้นฐานหรือมีความพร้อมมากเพียงพอ ที่จะรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงหรือสถานการณ์ทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลด้วยความไม่ประมาทหรือที่เรียกว่า 3 ห่วง และ 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม

กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานว่า เศรษฐกิจพอเพียงมิได้จำกัดเฉพาะของเกษตรกรหรือชาวไร่ ชาวนาเพียงเท่านั้น แต่เป็นเศรษฐกิจของทุกอาชีพ ทุกชนชั้น ไม่ยกเว้นแม้แต่นักเรียน (ทัศนีย์ ลักษณะภิชนชช, 2551) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปลูกฝังหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรของสถานศึกษา รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นภายใต้การอำนวยการและกำกับในสถานศึกษา

บทสรุป

การบริหารสถานศึกษาด้วยเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ทางผู้บริหารและครูต้องหาทางอบรมสั่งสอนนักเรียนโดยให้สอดแทรกในทุกรายวิชาเพราะ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการเน้นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คือ ต้องมีคุณธรรมกำกับความรู้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้และยืนอยู่บนขาของตนเองได้อย่างเต็มความภาคภูมิใจ ไม่เขย่งก้าวกระโดดตามคนอื่น ใช้ชีวิตอย่างประมาทตนมีการรองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยไม่ประมาท ซึ่งการที่แต่ละบุคคลจะสามารถพึ่งตนเองได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้อย่างถูกต้อง และเพียงพอในเรื่องนั้น (ปริญานุช พิบูลสรารุส, 2551)

อนึ่งถ้านักเรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนนำไปสู่วิถีแห่งโรงเรียนพอเพียงแล้ว แม้ประเทศ หรือสังคมโดยรวมจะประสบเหตุวิกฤติอย่างไร จะล่มสลายไปอย่างไร แต่นักเรียนซึ่งเป็นกำลังอันสำคัญของประเทศชาติ ก็จะสามารถยืนหยัดอยู่ได้ จึงต้องสร้างกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาให้ได้และควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องให้เป็นรูปธรรม

กล่าวโดยสรุปว่า การศึกษาการบริหารสถานศึกษาด้วยเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาด้วยเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ในการพัฒนาโครงการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความเหมาะสมในการศึกษาเพราะมีจำนวนสถานศึกษาที่มากพอ ที่จัดเสนอหลักสูตรและกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นการปูพื้นฐานที่สำคัญในการใช้ชีวิตอย่างสมดุล มีคุณธรรมไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อันตั้งอยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับกาลสมัยตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.(2550). *เกร็ดความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). *พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน ตอน ว่าด้วยพระสูตร*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกษม วัฒนชัย. (2551). *การปฏิรูปการศึกษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาเศรษฐศาสตร์. (2546). *เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์ : สังเคราะห์และเรียบเรียงจากการเสวนา เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ : มุมมองของนักเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการ.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2551). *ทฤษฎีใหม่: มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2551). *นโยบาย ครม. ๓๖ ผู้เฒ่า เน้นคืนสู่ภูมิปัญญาของมาตุภูมิ “ชูปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม ความโปร่งใส”*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปการศึกษาไทย.
- ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช. (2551). *ในหลวงกับเศรษฐกิจพอเพียง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: นกเข้าสำนักพิมพ์.

- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2557). *หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. นนทบุรี: ตีรณสาร.
- ประเวศ วะสี. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม*. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.
- ประเวศ วะสี. (2551). *ประชาคมตำบล: ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรมและสุขภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- ปรียานุช พิบูลสรารุจ. (2551). *เพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียงในสถานศึกษา ในโรงเรียนสร้างคนต้นแบบคุณภาพ เล่ม 2*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งประเทศไทย.
- ภิญโญ สาธร. (2554). *หลักการบริหารการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2551). *หลักรัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิดและกระบวนการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ธรรมกมลพิมพ์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2550). *ใต้เบื้องพระยุคลบาท*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- Allen A. Arathorn and Norman Spencer. (2006). *Middle School Junior High Principal Handbook, A practical Guide for Developing Better Schools*. Englewood Cliffs New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Carter V. Good, (2003). *Dictionary of Education, 3rd ed.* New York: McGraw-Hill Book Company.
